

Włodzimierz Lukiewicz

Antyhumanistyka jako kierunek zmian. Czy potrzebny jest wykładowca nauk społecznych w szkole wyższej?

Scientific Bulletin of Chełm - Section of Pedagogy nr 1, 15-25

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**ANTYHUMANISTYKA JAKO KIERUNEK ZMIAN.
CZY POTRZEBNY JEST WYKŁADOWCA NAUK SPOŁECZNYCH
W SZKOLE WYŻSZEJ?**

WŁODZIMIERZ LUKIEWICZ

Brzeski Uniwersytet Państwowy im. Aleksandra Puszkina, (Belarus)

ABSTRACT: *For many years the teacher of the higher school on Belarus had the high social status. However, recently the situation significantly changed. Belarus is only formally included in system of Bologna Process. Reforms at the higher school don't bring the expected effect. Reduction of a number of hours by social and humanitarian disciplines negatively influence the average level of graduates of the Belarusian universities.*

KEY WORDS: *humanity, higher school, teacher, humanities, social sciences*

Wstęp

Zmiany w ramach systemu szkolnictwa wyższego na Białorusi, przybrały w ostatnich latach w wiele nowych i czasami zaskakujących form. Wśród nich wymienić można choćby ograniczenie liczby godzin z przedmiotów humanistycznych, czy zmianę ilości lat studiów (z pięciu na cztery). Praktyki takie w żaden sposób nie przystają do standardów przewidzianych w ramach Procesu Bolońskiego. Nie są to jedyne kontrowersje. Oto bowiem trudnym do zaakceptowania kierunkiem zmian, jest systematyczne ograniczanie liczby godzin na kierunkach społeczno-humanistycznych. Na domiar złego, gwarantowane konstytucyjnie prawo do bezpłatnej edukacji nie jest w pełni respektowane. Systematycznie rosną bowiem opłaty za studia wyższe, stanowiąc tym samym realną barierę dla przeciętnego młodego człowieka chcącego podjąć studia bądź już studiującego.

Białoruś jest jednym z ostatnich państw europejskich pozostających poza obowiązywaniem systemu kontynentalnego porozumienia edukacyjnego. Większość działań związanych z dostosowaniem modelu krajowego do standardów Procesu Bolońskiego niestety zostało zablokowanych. Kryteria i wymagania ogólnoeuropejskiego standardu wciąż na Białorusi poddawane są krytyce.

Nowe rozwiązania, wprowadzane są bardzo powoli i z oporem. Dotyczą one między innymi nauk z obszaru kulturoznawstwa: teorii i historii kultury, religioznawstwa, estetyki

i etyki. W efekcie, nie do końca wiadomo jaki będzie końcowy efekt tych zmian. W każdym razie środowisko naukowe na Białorusi bardzo zdecydowanie wyraża swoje głębokie zaniepokojenie. Szczególnie doniośle swoje zdanie wyrażają niezadowoleni przedstawiciele dyscyplin humanistycznych¹.

W białoruskich szkołach wyższych w ramach oferty dydaktycznej z obszaru nauk humanistycznych i społecznych wykłada się: historię Białorusi, podstawy ideologii państwa białoruskiego, filozofię, teorię gospodarczą, socjologię, politologię, podstawy psychologii i pedagogiki, języki obce oraz wychowanie fizyczne². Warto w tym miejscu zaznaczyć, że Ministerstwo Edukacji Republiki Białoruskiej w ramach reformy szkolnictwa wyższego zmierza do maksymalnego „upraktycznienia” zarówno treści dydaktycznych, jak i kompetencji oraz umiejętności, z jakimi student opuszcza uniwersytet. W takim modelu nauki społeczne i humanistyczne sprowadza się do zwykłego uzupełniania oferty dydaktycznej. Priorytetem jest praktyka, a jedynie jej tłem humanistyka. Zarówno w wymiarze dydaktycznym, jak i godzinowym.

Taki stan rzeczy rodzi wiele pytań, inspiruje również do wielu przemyśleń, zwłaszcza w kontekście statusu i modelu edukacji wyższej oraz samego rozumienia misji uniwersytetu. Taka formuła, antyhumanistycznego klucza zmian prowadzi do przemodelowania filozofii kształcenia w kierunku karykatury nauczania, nastawionego wyłącznie na praktykę (zwłaszcza bolesne i niezrozumiałe jest to w obszarze studiów humanistycznych). Maksymalnie utrudnia bowiem kształtowanie harmonijnej rozwijającej się osobowości, skoncentrowanej na duchowym bogactwie, czystości moralnej i fizycznej, sprawności intelektualnej, co bezsprzecznie jest naczelnym zadaniem kształcenia uniwersyteckiego, inaczej mówiąc - misją uniwersytetu.

Część główna

Szkolnictwo wyższe w Europie oparte jest obecnie na modelu zwanym Procesem Bolońskim. Jest to umowa tworząca wspólną przestrzeń edukacyjną w zjednoczonej Europie. Początek *Bologna process* (ang.) datuje się na rok 1999, kiedy to we włoskim mieście Bologna podpisano tzw. Deklarację Bolońską. W ramach tego porozumienia określone zostały najważniejsze cele, pozwalające porównywać i łączyć narodowe systemy szkolnictwa wyższego w poszczególnych państwach europejskich. Wśród podstawowych założeń umowy wymienić można: autonomię akademicką, mobilność naukowców i studentów, wzajemną

¹ *Вышэйшая адукацыя. Першая ступень. Цыкл сацыяльна-гуманітарных дысцыплін. Адукацыйны стандарт*, Мінск 2006.

² *Ibidem*, s. 6.

uznawalność dyplomów, nowoczesny model samorządu studenckiego. Poza tym Proces Boloński miał być swoistym projektem społeczno-politycznym kształcącym i kształtującym nową generację młodych Europejczyków.

Owszem, dostrzegane są mankamenty tego modelu, jednak są one na bieżąco dyskutowane i ulepszone. Wśród nich wymienić można nieco egzotyczne zestawy proponowanych programów studiów i dotkliwie w wielu krajach rozmijanie się modelu kształcenia z potrzebami rynku pracy³.

Najważniejsze jednak jest meritum tego porozumienia. Proponuje ono model spójny i perspektywiczny począwszy od dwutorowego typu studiów (licencjat – magisterium) po wprowadzanie jednolitych kryteriów oceny jakości kształcenia. Lista dziesięciu najważniejszych założeń modelu edukacyjnego, zwanego Procesem Bolońskim (10 Bologna Action Lines) zakłada:

- przyjęcie systemu zrozumiałych dla wszystkich kryteriów uzyskiwanych stopni;
- wprowadzenie dwustopniowego systemu edukacji wyższej (licencjat - magisterium);
- stosowanie wspólnego systemu zaliczeń (gdzie liczba punktów ECTS za przedmiot, zależy od sumy godzin dla dyscypliny i wagi przedmiotu) oraz wpis sumy punktów do suplementu dyplomu (wzorzec zaakceptowany przez UNESCO);
- promowanie akademickiej mobilności studentów, wykładowców i pracowników administracji;
- wzajemna nostryfikacja dokumentów w zakresie edukacji wyższej;
- autonomię wyższych uczelni;
- rozwój współpracy europejskiej w dziedzinie utrzymania jakości edukacji;
- edukację w ciągu całego życia;
- aktywizację naukową i społeczną środowiska akademickiego;
- promocję wartości europejskich;
- wprowadzenie studiów doktoranckich (jako edukacji trzeciego stopnia),
- połączenie europejskiej przestrzeni edukacji wyższej i europejskiej przestrzeni badań naukowych.

System ma jeszcze jedną zaletę. Mianowicie uwzględnia model trzystopniowej edukacji wyższej:

- pierwszy poziom, to studia licencjackie (stopień „licencjata”);
- drugi poziom, to studia magisterskie (stopień „magistera”);

³ В. Можейко, *Беларусь и Болонский процесс: реальные плюсы и минусы Европейского пространства высшего образования*, <http://liberalclub.biz/?p=15929> [дата доступа: 9.05.2015].

- trzeci poziom, to studia doktoranckie (stopień „doktora”).

Na terenie Europy dominują dwa modele edukacji wyższej. Oba są połączeniem studiów licencjackich, magisterskich i doktoranckich (odpowiednio trzy, trzy i trzy lata nauki; bądź 4 lata, rok i 3 lata). Pierwszy z modeli oferuje studia 9-letnie, drugi zaś 8-letnie⁴.

Dołączenie Białorusi do Procesu Bolońskiego ma sens jeżeli weźmie się pod uwagę niektóre podstawowe rozwiązania, na przykład:

- więzi historyczne z europejskimi tradycjami edukacyjnymi;
- mocną gospodarczą orientację zewnętrzną na europejski rynek;
- łatwość adaptacji białoruskiego systemu edukacji wyższej do ogólnoeuropejskich standardów i wymagań;
- członkostwo Rosji i Kazachstanu w Procesie Bolońskim⁵.

Dołączenie Białorusi do europejskiej przestrzeni edukacji wyższej musi oznaczać, że kraj przyjmuje na siebie obowiązki przestrzegania zasad istniejącej formuły organizacyjno-prawnej oraz obowiązek zreformowania narodowego systemu tak, by był zrozumiały i przejrzysty dla innych krajów partnerskich. Jak twierdzi pierwszy wiceminister edukacji Białorusi Aleksander Żuk, dołączenie kraju do europejskiej przestrzeni edukacji wyższej pozytywnie wpłynie na prestiż systemu edukacji narodowej, tak w opinii zagranicznych partnerów, jak też wśród młodzieży białoruskiej. Jest to więc atrakcyjna perspektywa przede wszystkim dla potencjalnych studentów z Europy, którzy zdecydowaliby się studiować na Białorusi. Przystąpienie do porozumienia byłoby znakomitą promocją dorobku białoruskiej nauki. Przyczyniłoby się również do maksymalnej przejrzystości zasad kształcenia. Dołączenie do Procesu Bolońskiego być może zahamowałoby również emigrację młodych ludzi, którzy bardzo często wybierają uczelnie zagraniczne, jako instytucje w których chcą się kształcić na poziomie akademickim⁶.

Nie mniej należy mieć świadomość negatywnych konsekwencji włączenia Białorusi do Procesu Bolońskiego. Po pierwsze, przystąpienie do porozumienia w pewien sposób podporządkuje interesy narodowe rozwiązaniom globalnym. Po drugie, istnieje ryzyko obniżenia jakości kształcenia na pierwszym poziomie, w związku ze skróceniem ilości lat studiów. Po trzecie, istnieje ryzyko wyjazdu specjalistów i wysokokwalifikowanej kadry do innych państw.

⁴ *Болонский процесс*, http://www.interstudy.by/index.php?option=com_content&view=article&id=53&Itemid, [дата доступа: 4.05.2012].

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Высшее образование Республики Беларусь: от болонского процесса к европейскому пространству высшего образования*, <http://search.tut.by>, [дата доступа: 4.05.2012].

Z drugiej zaś strony, pozostawanie Białorusi poza wspólnotą bolońską spowoduje przekształcenie systemu szkolnictwa wyższego w model mało atrakcyjny dla zagranicznych studentów. Nawet jeśli na Białorusi zostanie stworzony unikalny system edukacyjny, może nie znaleźć on uznania na arenie międzynarodowej. Studenci zagraniczni mogą nie widzieć dla siebie szansy. Proces Boloński tworzy bowiem atrakcyjny model ogólnoeuropejskiej komunikacji, uwzględnia nowe perspektywy dla dialogu i współpracy w szerokim wymiarze. Stąd, bez ogólnego społecznego porozumienia w tej kwestii i unifikacji programowej, Białoruś nie ma szansy na jakościowo intelektualnie i kulturowo wyższy poziom kształcenia i zarządzania, który w konsekwencji umożliwiłby osiągnięcie rozwoju ekonomicznego i społecznego. Dlatego społeczność naukowa, Ministerstwo Edukacji Republiki Białoruś, przedstawiciele Republikańskiej Rady Rektorów Szkół Wyższych wyrażają swoją wolę dołączenia do Procesu Bolońskiego⁷.

Przyłączenie Białorusi do ogólnoeuropejskiej przestrzeni edukacyjnej mogłoby być możliwe już w 2015 r. Zostało to zasygnalizowane jeszcze podczas posiedzenia tzw. grupy roboczej Procesu Bolońskiego, która obradowała w styczniu 2012 r. w Kopenhadze. Jednak państwo białoruskie nie wypełniło jak dotychczas postanowień europejskiej przestrzeni edukacji wyższej⁸. Dzieje się tak pomimo tego, że eksperci na kolejnych ze spotkań (26-27 kwietnia 2012 r. w Bukareszcie) sformułowali bardziej szczegółowe rekomendacje⁹. Nie przyniosło to jednak rezultatów. Niestety na następnym posiedzeniu ministrów edukacji państw europejskich „kwestia białoruska” nie była już nawet dyskutowana. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy był fakt, iż Białoruś nie wprowadziła podstawowych zasad Procesu Bolońskiego, którymi są choćby: swoboda akademicka, autonomia instytucjonalna, współuczestnictwo studentów w procesie zarządzania edukacją wyższą, etc. Kolejne posiedzenie grupy roboczej odbędzie się jeszcze w 2015 r. w Erewaniu. Przedstawiciele Ministerstwa Edukacji Białorusi, choć wcześniej nie wyrazili swojego jednoznacznego stanowiska w tej sprawie¹⁰, dziś prowadzą wewnętrzne konsultacje, które oddają słowa: „kraj jest w wielu obszarach dobrze przygotowany do uczestnictwa, ale zachowuje sobie prawo do swoich wewnętrznych ustaleń i rozwiązań”. Ministerstwo Edukacji po raz drugi oficjalnie skierowało pismo do Sekretariatu Procesu Bolońskiego z wnioskiem

⁷ Ibidem.

⁸ *Беларуси отказали во вхождении в Болонский процесс*, <http://gorad.by/by/page/world/2889>, [дата доступа: 4.05.2012].

⁹ *Беларусь уже участвует в Болонском процессе?*, <http://news.tut.by/society/272729.html>, [дата доступа: 4.05.2012].

¹⁰ *Вопрос присоединения Беларуси к Болонскому процессу может быть рассмотрен только через три года*, <http://news.tut.by/society/285287.html>, [дата доступа: 4.05.2012].

o dołączenie do europejskiej przestrzeni edukacji wyższej. Stało się to 14 maja 2015 r. na Konferencji Ministrów Edukacji krajów europejskich. W związku z tym faktem gremium to wyraziło swoje uwagi (głównie krytyczne), a ministrowie Norwegii, Szwecji, Holandii i Islandii zaapelowali o większą determinację Białorusi w wypełnianiu postanowień Procesu Bolońskiego¹¹.

Jak już zostało wspomniane, pierwsza aplikacja Białorusi została odrzucona w związku z zasadniczymi różnicami krajowego i „bolońskiego” modelu edukacji wyższej. Z tego powodu białoruska organizacja pozarządowa pod nazwą Społeczny Komitet Boloński podjęła się starań, aby niezbędne (wstępne) wymagania zostały jednak wprowadzone. Przedsięwzięto także działania mające na celu mobilizowanie władz krajowych do działań w tym zakresie. Można uznać, że próby dołączenia Białorusi do Procesu Bolońskiego są działaniami niestandardowymi. Nie chodzi tu bynajmniej o kwestie polityczne czy relacje ekonomiczne z Zachodem, ale filozofię podejścia do edukacji i nauki. Białoruś w 2002 r. formalnie ratyfikowała konwencje Lizbońską i do 2008 r. kilkakrotnie podejmowała jedynie symboliczne działania w tym zakresie. Jednak wciąż daleko do ostatecznego pozytywnego rozwiązania. Pewna część środowiska naukowego na Białorusi wykazuje swoją determinację we wprowadzaniu swobód akademickich, organizowaniu samorządów uniwersyteckich, zwiększeniu mobilności naukowców i studentów. Przy czym kluczowe zasady wciąż nie znalazły zastosowania w systemie białoruskim. Bowiem najbardziej oczekiwanym rozwiązaniem jest wzajemna uznawalność dyplomów (z suplementem europejskiego wzorca), dlatego że posiadanie takiego dyplomu otwiera absolwentowi nieograniczone możliwości dalszego rozwoju, a przez to znacznie ułatwia znalezienie pracy niemal we wszystkich państwach Unii. Dla Białorusi oznaczałoby to zwiększenie własnej oferty akademickiej oraz jej konkurencyjności. Najważniejsza wydaje się tu być kwestia przyjmowania na studia obcokrajowców, a więc i korzyści ekonomicznych dla Białorusi¹².

Szkolnictwo wyższe na Białorusi jest obecnie w specyficznej sytuacji. Jak informuje Ministerstwo Edukacji Republiki Białoruś w roku akademickim 2010/2011 zwiększyła się liczba studentów aż o 15 tys. (dotyczy to szczególnie pierwszych lat studiów)¹³. Wynika to z wielu przyczyn, z których najważniejszą jest obniżenie wymagań kwalifikacyjnych na studia wyższe. W konsekwencji praktycznie każda osoba po ukończeniu

¹¹ *Беларусь прынята ў Балонскі працэс*, <http://nn.by/?c=ar&i=149548>, [дата доступа: 15.05.2015].

¹² В. Можейко, *Беларусь и Болонский процесс: истории взаимоотношений*, <http://liberalclub.biz/?p=15881>, [дата доступа: 15.04.2015].

¹³ *Почему в белорусских вузах не ценятся знания?*, <http://news.tut.by/society/286534.html>, [дата доступа: 4.05.2012].

szkoły średniej, która posiada umiejętność czytania i pisania dostaje możliwość zaliczenia egzaminów centralnych i osiągnięcia minimalnej punktacji kwalifikacyjnej. Niestety ma to swoje bardzo negatywne konsekwencje. Dla przykładu, podczas testu centralnego z języka obcego na Państwowym Uniwersytecie im. A. Puszkina w Brześciu jeden ze kandydatów po dziesięciu minutach egzaminu pisemnego zakończył swoją pracę. Zapytany przez autora artykułu : *skąd tak dobrze zna język angielski?* Odpowiedział *języka nie znam w ogóle, po prostu automatycznie skreślałem każdy trzeci możliwy wariant.* Warto wspomnieć, że po wprowadzeniu testów centralnych zmniejszyło się zapotrzebowanie na korepetycje. Można dziś, bowiem bez trudu otrzymać certyfikat z egzaminu centralnego, wcześniej wpłacając wymaganą kwotę czesnego za studia. Studia wyższe są dla chłopców wciąż sposobem na ucieczkę od zasadniczej służby wojskowej. Bycie żakiem jest atrakcyjne także dla tych, którzy chcą przez następnych pięć lat prowadzić w miarę bezpieczne życie studenckie. Studia są również azylem dla młodych, którzy chcą uniezależnić się od rodziców, wyprowadzić z domu, ale także dla tych, którym po prostu rodzice wymyślili taki scenariusz na życie, itp.

Powszechnie uważa się, że studia wyższe stanowią moment wejścia w dorosłość i oczekiwany sposób adaptacji do życia zawodowego i społecznego¹⁴. Dyskusyjnym rozwiązaniem w związku z tym jest „spychanie na margines” nauk humanistycznych i społecznych w programach studiów na Białorusi. I tak, w 2010 r. zlikwidowana została Katedra Kulturoznawstwa na Państwowym Uniwersytecie im. A. Puszkina w Brześciu. Warto zaznaczyć, że jednostka ta była w tamtym czasie sklasyfikowana na drugim miejscu w rankingu kilkudziesięciu podobnych placówek. Ponadto pracownicy katedry w ciągu ostatnich 10 lat obronili dwie habilitacje i pięć doktoratów. Mimo to liczba godzin przeznaczonych na zajęcia z kulturoznawstwa, religii, etyki, estetyki i szeregu kursów specjalistycznych zmniejszyła się w sposób znaczący.

¹⁴ Ibidem.

Tabela 1. Godziny dydaktyczne Katedry Kulturoznawstwa w porównaniu z innymi wydziałami Państwowego Uniwersytetu w Brześciu, rok akademicki 2005/06

Nr	Wydział	Liczba godzin	%
1	Biologii	466	6,1
2	Geografii	802	10,5
3	Historii	816	10,7
4	Języków obcych	615	8,1
5	Matematyki	473	6,2
6	Psychologii i pedagogiki	965	12,7
7	Pedagogiki społecznej	601	7,9
8	Wychowania fizycznego	587	7,7
9	Fizyki	201	2,6
10	Filologii	1341	17,6
11	Prawa	759	10,0
	Razem	7623	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Równie mało optymistycznie przedstawia się sytuacja w kontekście ilości godzin oferowanych przez Katedrę, w ramach zajęć realizowanych na poszczególnych Wydziałach (które, jak się wydaje, zaliczać się powinno się do przedmiotów humanistycznych, w tym historycznych, języków obcych czy filologicznych). Jak to interpretować? Procesy globalizacji rozwiązań, jak i ogólnej standaryzacji, pomijają sferę refleksji na temat człowieka i otaczającego go świata. Towarzyszy temu formalizacja relacji między ludźmi w ramach relacji „wykładowca – student”, która niweluje idee klasycznej edukacji uniwersyteckiej do postępującej ad absurdum misji przekazywania wiedzy ściśle praktycznej.

Tabela 2. Godziny dydaktyczne Katedry Kulturoznawstwa w porównaniu z innymi wydziałami Państwowego Uniwersytetu w Brześciu, rok akademicki 2009/10

Nr	Wydział	Liczba godzin	%
1	Biologii	526	9,9
2	Geografii	452	8,5
3	Historii	307	5,8
4	Języków obcych	253	4,8
5	Matematyki	551	10,4
6	Psychologii i pedagogiki	715	13,5
7	Pedagogiki społecznej	391	7,4
8	Wychowania fizycznego	900	17,0
9	Fizyki	279	5,3
10	Filologii	299	5,6
11	Prawa	636	12,0
	Razem	5309	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Równie szybko maleje liczba doktorantów z obszaru nauk humanistycznych w obwodzie brzeskim (historia, filologia, pedagogika i psychologia -w sumie zaledwie 22 doktorantów). Korzystniej prezentują się natomiast statystyki doktorantów nauk technicznych czy ekonomicznych.

Tabela 3. Liczba doktorantów w różnych dziedzinach nauki w obwodzie brzeskim

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Liczba doktorantów, razem	95	77	65	58	83	89
W tym na kierunku:						
Fizyka i matematyka	4	2	3	4	3	2
Biologia	1	2	5	5	4	3
Technika	46	29	24	22	31	35
Historia	--	--	--	3	6	7
Gospodarka	14	12	8	6	18	23
Filologia	10	11	6	5	6	5
Pedagogika	6	5	3	3	2	5
Psychologia	10	10	10	7	9	5
Geologia i mineralogia	4	6	6	3	4	--
Geografia	--	--	--	--	--	4

Źródło: opracowano na podstawie: *Статистический ежегодник. Брестская область*, Брест 2011, s. 156.

W efekcie od 2005-2010 obserwuje się mniejszą popularność studiów historycznych, filologicznych, pedagogicznych i psychologicznych.

Tabela 4. Liczba osób przyjętych na studia doktoranckie w ramach różnych dziedzin naukowych w obwodzie brzeskim

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Fizyka i matematyka	3	-	1	2	--	--
Biologia	1	1	3	--	1	1
Technika	15	2	8	10	11	12
Historia	--	--	--	3	3	1
Gospodarka	4	1	3	1	14	7
Filologia	2	2	1	2	1	--
Pedagogika	1	1	1	-	--	4
Psychologia	4	4	2	2	2	--
Geologia i mineralogia	2	3	1	--	--	--
Geografia	--	--	--	--	--	2

Źródło: opracowano na podstawie: *Статистический ежегодник. Брестская область*, Брест 2011, s. 157.

Jeżeli zaś chodzi o studia doktoranckie w obwodzie brzeskim w latach 2005-2010, zaledwie jedna osoba obroniła swoją pracę doktorską.

Tabela 5. Studia doktoranckie w obwodzie brzeskim

Lata	Liczba studiów doktoranckich	Liczba doktorantów, razem	Liczba osób przyjętych na studia	Liczba osób po zakończeniu studiów doktoranckich	W tym po obronie pracy naukowej
2005	2	95	32	22	--
2006	2	77	14	13	--
2007	2	65	20	16	--
2008	2	58	20	27	--
2009	3	83	32	10	1
2010	4	89	27	19	--

Źródło: opracowano na podstawie: *Статистический ежегодник. Брестская область*, Брест 2011, s. 156.

Podobna prawidłowość zachodzi w relacji między pracownikami nauki reprezentującymi dyscypliny przyrodnicze, techniczne i rolnicze, a naukowcami z obszaru dyscyplin społecznych czy humanistycznych.

Tabela 6. Liczba naukowców w obwodzie brzeskim

	Liczba naukowców razem	W tym w różnych dziedzinach naukowych					
		Przyrodnicze	Techniczne	Medycyna	Rolnictwo	Społeczne	Humanistyczne
Naukowcy							
2005	305	34	171	--	98	1	1
2006	352	53	227	--	69	2	1
2007	354	54	243	--	57	--	--
2008	364	59	247	1	57	--	--
2009	397	53	273	8	63	--	--
2010	405	64	271	--	58	12	--
Doktorzy hab.							
2005	1	1	--	--	--	--	--
2006	1	1	--	--	--	--	--
2007	3	2	1	--	--	--	--
2008	4	3	1	--	--	--	--
2009	3	2	1	--	--	--	--
2010	4	2	1	--	--	1	--
Doktorzy							
2005	32	7	10	--	14	--	1
2006	26	13	4	--	6	2	1
2007	29	13	8	--	8	--	--
2008	29	13	6	1	9	--	--
2009	26	13	5	1	7	--	--
2010	30	13	6	--	8	3	--

Źródło: opracowane na podstawie: *Статистический ежегодник. Брестская область*, Брест 2011, s. 163.

Wnioski

Odchodzenie od humanistyki, w ramach szkolnictwa wyższego, na Białorusi prowadzi do zmiany paradygmatu kształcenia na państwowych uniwersytetach. Studenci nie otrzymują obecnie pełnej oferty uwzględniającej dorobek wiedzy o człowieku. Pomijane są te aspekty współczesnej kultury, które gromadzą wszechstronną refleksję, zaliczaną do dziedziny nauk humanistycznych i społecznych. Współczesny białoruski uniwersytet staje się coraz bardziej instytucją praktyczno – techniczną. Wykładowca nauk społecznych i humanistycznych traci z roku na rok swój prestiż i radykalnie obniża się jego miejsce w hierarchii rankingu zawodowego.

BIBLIOGRAFIA:

1. *Беларуси отказали во вхождении в Болонский процесс*, <http://gorad.by>.
2. *Беларусь прынята ў Балонскі працэс*, <http://nn.by>.
3. *Беларусь ужо ўчасткуе ў Болонскім працэсе?*, <http://news.tut.by>.
4. *Болонский процесс*, <http://www.interstudy.by>.
5. *Вопрос присоединения Беларуси к Болонскому процессу может быть рассмотрен только через три года*, <http://news.tut.by>.
6. *Высшее образование Республики Беларусь: от болонского процесса к европейскому пространству высшего образования*, <http://search.tut.by>.
7. *Вышэйшая адукацыя. Першая ступень. Цыкл сацыяльна-гуманітарных дысцыплін. Адукацыйны стандарт*, Мінск 2006.
8. *Можейко В., Беларусь и Болонский процесс: истории взаимоотношений*, <http://liberalclub.biz>.
9. *Можейко В., Беларусь и Болонский процесс: реальные плюсы и минусы Европейского пространства высшего образования*, <http://liberalclub.biz>.
10. *Почему в белорусских вузах не ценятся знания?*, <http://news.tut.by>.
11. *Статистический ежегодник. Брестская область*, Брест 2011.